

felelőbb- módját eredményezheti: a központi lemezellátást.

A központi szerv- az általunk feltételezett esetben a nemzeti könyvtár-egy-egy mű cimleírásáról nem a megfelelő mennyiségű cédulát, hanem egy lemezt küld. amiről a könyvtár (pl. hálózati központ) a szükséges mennyiségű (esetleg színű) cédulát készítheti. (L. 4. ábrán E). A központilag küldött lemezre a saját vagy hálózati szakkönyvtárának különféle jelzeteit írógéppel ráírhatja.

Következtetések

1. A nagypéldányszámban (tehát központi cédulaellátás céljaira) történő katalóguscédula előállítás gyors és olcsó módjának látszik az MNB cimleírásaiból a xerografikus-offset eljárás. További előnye az eljárásnak, hogy utólagos igények kielégítését is lehetővé teszi.

2. Kispéldányszámban (tehát egy könyvtár vagy egy könyvtári hálózat számára) történő előállítás xerografikus-offset módja gazdaságosabb és gyorsabb az adremával történő előállításnál. Az, hogy egy cimleírást tartalmazó lemezt a közönséges A 4-es rotaprint gépen lehet sokszorosítani, lehetővé teszi a sok esetben alkalmasabb központi lemezellátást.

Kecskeméti István

KORSZERŰ CÉDULASOKSZOROSÍTÁSI ELJÁRÁS AZ ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR HANGLEMEZKATALÓGUSÁNAK SZOLGÁLATÁBAN

Az Országos Széchényi Könyvtár hanglemez-gyűjtése még egy évtizedes multra sem tekinthet vissza, ennek megfelelően az állomány jelenlegi mennyisége sem mondható jelentékenynek: az egyelőre még nem kodifikált, de a gyakorlatban már élő kötelempéldány-szolgáltatás és a vételből, ajándékból, cseréből történő gyarapítás máig sem eredményezte a 2 000 egység túllépését. Ehhez képest a hanglemez-gyűjtemény különféle (állományvédelmi, állománygyarapítási, feldolgozási, szolgáltatási) apparátusai sem jelentkeztek mindezideig sürgető igényekkel. Annál inkább kellett azonban már eddig is foglalkoznunk ezeknek az apparátusoknak megtervezésével, hiszen ezeknek létrehozása, az egyéb könyvtári apparátusok megalkotásával együtt, nem halasztható nemzeti könyvtárunk várbeli otthonába költözésének időpontján túl.

Az, ami a tervekből máris valóra válhatott: egy modern hanglemez-katalógus alapjainak megteremtése. Talán ismeretes, hogy a hanglemez-cimleírások hosszúsága átiagosan kétszeresen-háromszorosan is meghaladja a könyvek és nyomtatott zeneművek cimleírásainak terjedelmét. Gondoljunk csak arra, hogy pl. egy teljes operafelvétel bibliográfiai adatai között a mű zeneszerzőjén, címén, szövegíróján, valamint a gyártás helyén, évén, a gyártó cég nevén a gyártási számon, a fordulatsebességen és a méreten ki-

vü a szerepnevek és szereplők egész sorát kell felvonultatni: énekesek, együttesek és karmester nevét egyaránt; szövegeknyv vagy ismertetőfüzet mellékelése esetén ennek szerzőjét is meg kell említeni.

Az új xerografikus offset és a hagyományos adréma-eljárással készült katalóguscédulák reprodukcióinak összehasonlítása képet ad arról, hogy milyen nagyfoku előnyt jelent az új eljárás a régivel szemben.

Ugy tűnik, hogy a könyvtár valamennyi dokumentumfélesége közül éppen a hanglemez az, melynek bibliografizálási igényei ezt az új cédulasokszorosítási eljárást a legmeggyőzőbben indokolják. A módosíthatatlan betűhely-méretekkel, sorhosszusággal és sorszámmal dolgozó adréma maximális cédulafelületkapacitása a mi erősen elhasznált gépeinken nemigen terjed túl a soronként 45 n-et magábanfoglaló 8 soron, ami cédulánként kerekén 360 n terjedelmet jelent. A xerografikus kicsinyítést igénybevevő eljárás ezt a régi kapacitás-maximumot mintegy 2,3-szeresre megnöveli, hiszen a soronkénti n-szám 55-re, a sorok száma 15-re, a cédula teljes n-száma 825-re emelhető anélkül, hogy az az olvashatóság vagy kezelhetőség (rendszó-aláhuzások) rovására menne. Hogy mindezek után mit jelent, mit nyújt egy ilyen hanglemezkatalógus, azt könyvtárosok számára talán felesleges is részletesen elemezni. Néhány szóval mégis jellemeznék azt a változást, amit nemzeti könyvtárunk hanglemeznyilvántartási rendszerében előidéző.

Mindezideig két gépelt példányban készültek hanglemezcímleírásaink. 15x12 cm méretű kartonokra. Éppen a terjedelem okozta nehézségek miatt ezekről a leírásokról szabványméretű adréma-katalóguscédula nem készült, hanem az említett nagyobb méretű gépelt kartonokat használtuk fel megfelelő méretű dobozokban a nyilvántartás céljaira. Ennek hátrányai nyilvánvalóak:

legfőbbek közülük a dobozok kezelésének kényelmetlensége, s a még ennél sokkal fontosabb hátrány: a művek csak egyetlen rendszó alapján kerülhettek a nyilvántartásba (a gépelt cédulák másolataiból leltári szám szerinti nyilvántartást készítettünk.)

Az új sokszorosítási eljárás igénybevételével a hanglemezkatalógus-cédulákat is szabványfiókokban helyezhetjük el és élhetünk a betűrendes kereszt-katalógus minden előnyével. Az új eljárás igénybevételének főelőnye tehát egyrészt az, hogy a hosszú címleírások is túlnyomórészt egyetlen szabvány-katalóguscédulán elférnek, másrészt pedig, hogy a könyvtári rendszóknak egy egészen új és különleges neve, az itt annyira fontos előadóművész - katalógus is egyazon munkafolyamat keretében beépülhet a betűrendes nyilvántartásba.

A KÖNYVTÁRTUDOMÁNYI SZAKKÖNYVTÁR

NYÁRI NYITVATARTÁSI RENDJE

(július 1. - szeptember 1.)

hétfő - péntek 9-17 óráig

szombat 9-13 óráig

Címe: Budapest, VIII. Múzeum u. 3.